

CE SE ÎNTÎMPLĂ CU DRAMATURGIA NAȚIONALĂ?

Iată că pe afișul teatrelor noastre au început să reapară dramaturgi români, de ieri și de astăzi. Piese actuale, în spectacole mai mult sau mai puțin apropiate de gustul nostru de acum. Dar oare cum se poate defini acest "gust" care ne încercă și cu care încercăm să măsurăm piesele oferite, cu scopul de a mai clinti un dram din tonele de inerție acumulate cu o ușurință, am zice, de-a dreptul lumească?!... Oare ce așteptăm noi, acum, de la textele pe care dramaturgii tocmai s-au pornit, fără nici o umbră de supraveghere în preajmă, să le scrie? Oare ce trebuie să ne propună teatrul, pentru a învinge tentațiile care ne-au cotropit viața, sărăcind-o de elanuri și de "escapadele teatrale" de odinioară.

Să fie de vină doar publicul de restriștea îndurată de piesa românească

imediat după decembrie 1989, când majoritatea teatrelor refuzau să-i audă măcar și numele rostit? Să fie de vină dramaturgii care, rotindu-și ochii prin agora, rătăcindu-se și ei, de ce nu, prin labirintele atât de contorsionate ale vieții social-politice, au ezitat, o vreme, să mai pună creionul pe hîrtie? Să fie drumul mai lung acum de la masa dramaturgului pînă la cea a regizorului și, de acolo, nesfîrșit mai complicat drumul pînă la scenă? Complicat de ce și de cine? Doar cenzura și oamenii săi au dispărut cu desăvîrșire (cel puțin, deocamdată!).

Întrebările continuă să curgă, plîngerile (dramaturgilor) se întîlnesc uneori cu cele ale creatorilor de spectacol (ciocnindu-se nu o dată, încrucîșîndu-și spadele în acuze mai voalate, mai piezișe, ori chiar mai puțin artis-

tice...). Unele teatre, de milă - de silă, s-au "conformat" (?) și au început să monteze două, trei, patru spectacole cu piese românești; altele nici nu vor să audă, căutînd în schimb să impună nume din cîte o dramaturgie fiordică-îndepărtată, iar frisoanele care te cuprind cînd încerci să pronunți numele autorului nu te lasă nici după premieră...

Dar, să revenim în grădina noastră, să vedem cine sînt culegătorii și care sînt roadele. Mese rotunde pe teme date au fost numeroase și vor fi în continuare...

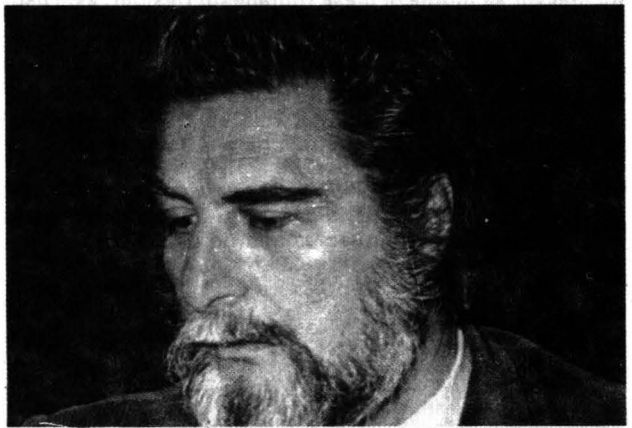
Să ne așezăm la cina cea de taină a dramaturgiei naționale, avînd de-a dreapta dramaturgii, iar de-a stînga regizorii (sau invers, aici necontînd orientările politice, zicem noi. Dar mai știi?!...).

Și... să le dăm cuvîntul!

TUDOR POPESCU:

Un ceva mai tare decît orice argument

Tema "interesului pentru dramaturgia românească" este pe punctul de a se demonetiza, pe măsură ce "oamenii de bun simț" fac eforturi s-o păstreze în prim-planul atenției. Atenția cui? mă întreb. Cine sînt cei cărora trebuie să li se dezvăluie realitatea și să fie convinși de necesitatea schimbării unei situații regretabile? Nu cumva toți știm totul? Se mai poate aduce un singur argument nou? De la bunul simț elementar (bine, dom'le, cine să joace dramaturgie românească, dacă nu jucăm noi, români?), pînă la argumentele socio-culturale (vor străinii să afle, prin dramaturgie, cine sîntem, cum ne gîndim viața, ce reacții avem la realitate), de la argumentele estetice (arta se cuvine să aibă specificitatea locului în care a fost creată și prin asta universalitate), pînă la argumentele de politică culturală (fiecare țară își susține arta proprie, dom'le), de la, pînă la... a fost spus tot ce se cuvenea. S-au bătut aporouri la Ministerul Culturii care ar fi putut găsi mijloacele moral-materiale prin care să susțină dramaturgia originală, s-au făcut aluzii la unii critici "furați de val" care, imediat după 1989, au început să străbîde din nas la tot ce s-a scris, inventînd argumentul ridicol: "au avut succes pentru că făceau aluzii la...", s-a încercat "reactivarea sufletească" a regizorilor care, în urmă cu numai cîțiva ani, au montat, cu mare succes, dramaturgie românească, s-a pus în evidență "misiunea" directorilor de teatru în sprijinirea dramaturgiei românești, s-a încercat neutralizarea snobilor care, de cînd este lumea, s-au dat de ceasul morții să fie "subțiri și elitiști" amirosind numai ceea ce vine de departe și le "satisfacă" spiritul rafinat, s-a încercat trezirea "memoriei afective" a sensibilibilor actori, iubiți de dramaturgii încă în viață, care au dat contur multor personaje ale teatrului autohton, dar ce nu s-a încercat, ce argumente nu s-au adus, ce comparații nu s-au făcut (iată ce se joacă acum la Paris, la Londra, la...) nimic nu a prins. Ceva a fost mai tare decît orice argument și orice sentiment. Nimeni nu este atît de surd ca acela care nu vrea să audă! Pentru că, acesta este adevărul mare și trist: nici unul dintre cei evocați nu mai vrea să audă argumentele, de altfel știute. Ceva s-a așezat tot timpul acesta împotriva. Ei bine, acest ceva este, de fapt, un "grup" de ceva-uri și așa

enumera cîteva dintre ele, ca să ajung la cel mai important.

Un ceva care a scos publicul din teatru, inclusiv (dar mai ales) de la piesele românești, a fost "teatrul de stradă" pe care spectatorii îl trăiau în dublă ipostază: actori-spectatori. Timpul "teatrului de stradă" cred că a trecut. Cel puțin de o stagiune, spectacolele respective sînt puține ca număr și sărace ca importanță.

Un alt ceva care își păstrează vigoarea de "vinovat" împotriva dramaturgiei este democrația. Într-o anumită viziune. Numeroasele partide au divizat spectatorii în "grupuri inamice", fiecare cu tipul de spectacol preferat, din punct de vedere politic, și cu actorii "selecționați" după acest criteriu. Sechelele fostului fel de a gîndi se resimt. "Cine nu este cu noi este împotriva și dușmanul nostru", suna sloganul și publicul s-a dus la teatru obsedat de el.

Aș adăuga la aceste ceva-uri faptul că și breasla dramaturgilor s-a fărîmițat, fie după criteriile politice, fie după vîrstă, fie după cum au mîncat sau nu salam cu soia etc., etc. Probabil că primul dintre noi care va avea ideea reînființării "Societății dramaturgilor români" își va lega numele de istoria teatrului românesc.

Un ceva doar aparent în afara breslei, dar condiționînd viu dramaturgia, a fost destrămarea "corpului de critici" de teatru. Poate că ar fi mai bine să spunem "diluarea" lui. Datorită apariției unui mare număr de cotidiene și reviste au început să scrie cronică teatrală cine vrei și cine nu vrei, redacțiile acordîndu-le, în general, foarte puțină importanță. În locul cronicarilor stimați, în care dramaturgii aveau "încredere" și le ascultau opiniile, au apărut tot felul

de "urechiști" care fac diferite servicii, ici și colo, în timp ce cronicarii importanți nu au rubrici permanente.

În sfârșit, cred că Ministerul Culturii, încă proprietarul și "plătitorul" teatrului românesc este un alt **ceva** care nu și-a înțeles pe deplin menirea, deoarece ar fi putut găsi multe căi de influențare a teatrelor în sensul discutat aici. Nu este vorba despre decizii dictatoriale, dar câteva criterii de alcătuire a repertoriilor s-ar fi convenit să existe. Multe posibilități îi stau la dispoziție. S-ar fi putut alege spectacole cu piese românești pentru a fi trimise la diferite festivaluri internaționale, s-ar fi putut plăti decorurile pieselor românești, s-ar fi putut iniția un festival național exclusiv al dramaturgiei românești, la care să se ofere premii substanțiale. Dar câte nu s-ar fi putut face! Ministerul Culturii n-a întreprins nimic în acest sens.

În sfârșit, am ajuns la motivul-motivelor, cel mai important **ceva**: regizorii. Teatrul românesc este condus astăzi de regizori (și în calitate de directori și de creatori ai spectacolelor). Aceasta, cum am mai spus, nu cred că este ceva rău. Regizorii se bucură de autoritate într-un teatru, au o viziune clară a ceea ce vor să fie teatrul pe care îl conduc, pot imprima un stil teatrului etc. În timp, unii se vor dovedi buni manageri, alții nu și vor renunța. Important este pentru tema noastră, că regizorii, în marea lor majoritate, nu mai vor să monteze piese românești! Desigur, este ușor să reproșezi: **ei nu vor, ei sînt de vină!** Ei sînt de vină, dar să încercăm să înțelegem acest fenomen de respingere. Nu cumva au și ei partea lor de dreptate? Regizorul este un creator ca oricare altul. Printre multele dorințe ale oricărui creator, care crede în talentul său, este și aceea de a-și măsura valoarea cu alți confrăți, de a-și satisface anumite gânduri, obsesii artistice. Zeci de ani, regizorii români (fără să fie vina dramaturgilor români) nu s-au putut măsura cu alți creatori de pe alte meridiane, nu și-au putut demonstra valoarea, au **țințit** după "economia de piață" în care să-și ofere talentul la valoarea pe care considerau că o au. Regizorii români nu cred că au supraviețuit în dispreț față de dramaturgia națională, ci au supraviețuit **țințind** după alte dramaturgii. Anii au trecut, unii regizori au ajuns la vîrstă cînd nerăbdarea crește. Și, peste noapte, și-au dat seama că ceea ce părea vis absurd poate deveni realitate: înfruntarea, etalarea, valorificarea talentului în punctele de pe glob unde se putea face aceasta: festivalurile internaționale! Fiindcă, omenesc, de înțeles, regizorii s-au repezit la acele piese care-i purtau în cîrcă și ca valoare, dar și pentru că făceau parte dintr-un repertoriu universal. Nu este necesar să știe românește un englez care vede un spectacol Hamlet. Peste noapte, regizorii români au realizat că piesa românească prin care ei își urmăriseră un program ideologic-estetic, a devenit un balast! O piesă românească, fie și genială, este percepută mai greu decît o piesă care a reușit să pătrundă în repertoriul internațional. Nu mă refer numai la clasici. Aceste piese duc ele regizorul în spate, în timp ce piesa românească trebuie dusă ea în spate. Iar acum, în această grabă a afirmării, nimeni nu mai are timp să facă apostolat! Acum se luptă pentru supraviețuire și afirmare!

lata cum cred că gîndesc regizorii și, trebuie să recunoaștem, au dreptatea lor. Nu trebuie să fim supărați pe dorința lor de afirmare, dacă au convingerea că noi le stingerăm această afirmare. Dacă, într-adevăr, așa este, atunci merită să-i și încurajăm pe această linie. Personal, însă, cred că se înșală, în bună parte, deoarece, cu adevărat, cei care ne așteaptă prin festivaluri doresc să ne cunoască, și ca oameni, și ca popor, și ca oameni de teatru, evident. Dacă ei, totuși, nu cred că pot merge în lume și cu piesa românească, vinovați nu sînt ei. Vina este în altă parte.

Prima vină este - trebuie să spunem lucrurilor pe nume, fără patimă, dar să le spunem - prima și cea mai mare vină o are Ministerul Culturii, instituție paralizată cînd este vorba să susțină dramaturgia românească. A făcut cîte

ceva pentru teatrul românesc (spectacolul de teatru), dar nimic pentru dramaturgia românească, așa cum se obișnuia între cele două războaie mondiale. Dacă regizorul ar fi știut că montînd un spectacol cu o piesă românească, va putea participa la un festival național consacrat dramaturgiei românești, unde premiantul ar primi un premiu de 500.000 lei, dacă ar fi știut că primele trei piese din acest palmares vor fi trimise la trei festivaluri internaționale de prestigiu, unde va beneficia de programe în limbile de circulație universală, în care se povestește pe larg subiectul, în care sînt traduse largi extrase de text, pentru ca spectatorul străin să poată înțelege piesa, dacă ar fi fost sigur că "acolo" li se va asigura publicitatea firească, dacă vor avea lîngă ei un impresar cunoscut, dacă vor fi siguri că vor prezenta spectacole în diaspora românească nu numai cei care se descurcă așa cum pot, pe cale personală, ci și organizat de Ministerul Culturii, doritor să schimbe imaginea României în străinătate, atunci, cum vor reacționa regizorii, dacă toate acestea ar fi reale? De altfel, chiar și în condițiile de acum, sînt unii regizori care nu resping ideea de a monta piese românești: Dan Micu, Cornișteanu, Dembinski, Iordănescu, N. Scarlat, Ioviță etc. Puțini? Mulți? Puțini, evident. Spectacolele cu piese românești se fac între două piese **importante**, ca un respiro pentru actori sau sînt oferite celor care nu au de lucru. Uneori, ca să mai "astupe gura" celor care tot cer dramaturgie românească. Dacă spectacolul iese prost, publicul nu vine, cu atît mai bine, demonstrația a fost făcută! Piesa românească, pentru a-și găsi locul firesc în teatrul românesc, are nevoie de o politică culturală!

Ce am scris de la revoluție? Anul trecut am definitivat trilogia **Goi în fața destinului** scrisă, în mare parte, încă din 1987. Acum scriu teatrul bulevardier. Teatru ușor. Teatru care să deconecteze. Mă adaptez din mers. Continui, ca să spun așa, linia pe care sînt piesele: **Dulcea ipocrie**, **de bărbatului matur**, **Hoțul sentimental**, **Născut gata insurat** etc. Vorbeam ceva mai sus despre drama regizorilor. Cred s-ar cuveni să amintim și drama dramaturgilor. Dramă care, astăzi, nu mai interesează pe nimeni, dar care este reală. Zece de ani ne-am cheltuit talentul ca să scriem piese în care se rezista dictaturii. Piese în care "demontam" un organism social ce funcționa aberant. Îl arătam publicului și eram fericiți că și noi contribuim la păstrarea unui "tonus al rezistenței". O făceam conștienți că timpul va trece, problemele "acelea" vor muri (mai ales ale comediei) și, odată cu ele, și piesele. Ne cheltuiam talentul! Învășasem arta de a da un deget pentru a salva o mînă. Astăzi au apărut "eroii" care vād numai degetul și declară totul fals. Cîți ani am pierdut? Cîte piese în care ne-am fi putut și noi "lupta" cu marile teme? Dacă astăzi ar veni la mine un tînăr dramaturg, i-aș da un singur sfat: să nu scrie teatru politic. Să-și prețuiască talentul! Mai ales astăzi, cînd spectatorii sînt, evident, bolnavi. Cînd refuză să gîndească. Astăzi cînd mult prea mulți spectatori confundă o piesă de teatru cu un articol de ziar. Ce să scrii pentru spectatorii care s-au arătat revolțaiți, în "Evenimentul zilei", că au fost siliți de televiziune să vadă un film comunist: **Omul de marmură?** Punțile sînt tăiate! Acești dobitoci, simțindu-se liberi și în democrație, se pot trezi fluierînd la mijlocul spectacolului! Dihotomia socială a realismului socialist o vor aplicat astăzi pe dos! Iată de ce dau acest sfat nu numai începătorilor, dar și colegilor: ferii-vă de piesa politică! Sau, dacă o scrieți, așezați-o în sertar, pentru lumea normală care va veni.

Publicul a obosit de cînd ne așteaptă. Din motivele de mai sus, nu ajungem la el, nici cu piese ce se înscriu în zona loisir-ului. Poate că ar fi necesar un teatru, o sală de teatru, în care să se joace numai dramaturgie românească scrisă de autorii în viață. Doar așa cred că vom dovedi cît de așteptați sîntem. ■